

ИЗЛИЗА ОТ 1900 ГОДИНА

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОФИЦИАЛНО ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА – БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ

ГОДИНА СХІХ, БРОЙ 17

СОФИЯ, 1-15 СЕПТЕМВРИ 2018 г.

ЦЕНА 0,70 ЛВ.

e-mail: sinizdat@gmail.com

www.synodalpress.blogspot.bg

Богословие

На страх Господен ще ви науча

стр. 1, 4-5

Колонка на редактора

Молитва за другите

стр. 5

Достойни архиереи на БПЦ

• **Натанаил Охридски и Пловдивски**
(1820-1906)

• **Великотърновски митрополит Софроний**
(1888-1961)

стр. 6

История

В памет на отец Търпо Поповски

стр. 7

Български светини

Средновековната Бельова църква

стр. 8

ДОСТОЙНИ АРХИЕРИ НА БПЦ

Натанаил Охридски и Пловдивски (1820-1906)

Продължение от бр. 15

Гръкоманите в Охрид не са могли да понесат този страшен удар върху „великата идея“, проповядвана от Атина, и бързо замислят премахването на нежелания смутител на пропагандата им. Идват изстрели от засада, опит за отравяне с кафе, нощни и дневни нападения от разбойници, подкрепени от врага, предизвикателства от турска страна.

Натанаил е трябвало да бди над всяка своя стъпка, да се крие в изби, да търпи клевети, че бунтува народа. „През всичкото време на нахождението ми в епархията, съм бил постоянно в скръб и безпокойство, както от правителствените власти, така и от интригите на гръцките владци... Бях като в обсада от всички страни“, признава сам той.

Наоколо му са били гръцките владци в Охрид, Битоля, Дебър, Елбасан, Корча, Лерин и Воден; и те задружно са пръскали интриги и лъжи против него, подстрекавали са простолудияето, насъсквали са полицията и турското население против „московския агент“ и афоресания от патриарха владика. А Натанаил, напук, е обхождал без спир селата, утешавайки страдалците, ободрявайки отчаяните,

служейки в оголените от разбойници църкви. Когато най-сетне доносите до централната власт против него принуждават Екзархията да го отзове, той пише на Антим: „Каквото и да последва, аз не оставям този народ, за който още от преди 30 години съм мислил...“

Правителството ако ме нахожда за виноват в нещо, нека ме прати в заточение по-добре, отколкото този народ, за който още от преди 30 години съм мислил...“

Аз от млади години съм монах; разнообразието на моето досега живее не ме е научило и на скудност, и на изобилие...“

И упоритият кириарх, който си е спечелил всеобща обич чрез простите си обноски с народа, чрез примерния си живот и удивителното си безкористие, както и чрез грижите си за училищата, успява да се наложи и да отбие отзоваването си. Екзархията е трябвало да защити честта и невинността на оногова, който е писал на д-р Чомаков, че не може да се оттегли от „оголеното, убиващото и в тъмница гниещото“ си паство, че ще носи докрай „тежкия товар на мъчнотиите“, налагайки си търпение, постоянство и съобразителност в трудните изпитания.

На стр. 6

ПАТРИАРШЕСКО БЛАГОСЛОВЕНИЕ

„Обитаващ висините, Царю Христе, Творче и Създателю на всичко видимо и невидимо, Който си сътворил дните и нощите, времената и годините, благослови сега венеца на годините и запази в мир православните християни и Твоите люде, Многомилостиви“.

(Кондак на индикта, гл. 2)

Обични в Господа чеда на светата ни Църква,

С вяра в Бога, благодарност за великата Му милост към нас и упование в Неговия благ Промисъл за Православната ни църква влизаме днес в нова църковна година, в която заедно с цялата Божия Църква ще съпреживеem всички спасителни за нас събития от богочовешката история – от Рождеството на Пресветата наша Владичица и всяко-

Нека преминем тази църковна година с чисти сърца!

Поздравление на Негово Светейшество Българския патриарх Неофит по повод началото на Новата църковна година

га Дева Богородица, през дивно-то Божие Въплъщение на нашия Господ и Спасител Исус Христос, Богоявлението и Кръщението в Йорданските води, Благовещението, събитията от земния живот на Господ Исус, увенчани със страданията, кръстната смърт и преславното Му Възкресение, възнасянето от дясно на Отца и основаването на светата Христова Църква със слизането над апостолите на Светия Дух в деня Петдесетница, славното Му Преображение на Таворската планина, до Успението на Неговата Пресвета Майка.

На стр. 3

БОГОСЛОВИЕ

На страх Господен ще ви науча

„Дойдете деца, послушайте ме, на страх Господен ще ви науча“.

Изречението, което поставяме за заглавие на настоящата работа, можем да видим често на икони на преподобния наш отец Йоан Рилски Чудотворец. Защо? Той ли го е казал? Не! Добре известно на всички четящи Свещеното Писание и на посещаващите църковното богослужение е, че това е псаломски стих (по-точно Пс. 33:12). Ето защо, можем да го срещнем и на иконите на други преподобни отци.

Защо св. Йоан ни зове, за да ни учи на „страх“? Защо не на вяра, надежда и любов – главните християнски добродетели? И трябва ли изобщо някоя да бъде учен да се страхува? Само в измислени истории, като приказките на Братя Грим, може да има човек, който „не знаел, що е страх“.

В действителност „що е страх“ знае всеки човек от най-ранното си гетство – най-напред като чувство, а после и като понятие.

На стр. 4

ХРОНИКА

България

Благодарствен молебен по случай 133 години от Съединението на България

На 6 септември по случай 133-годишнината от Съединението на Княжество България и Източна Румелия и официалния празник на град Пловдив, Негово Високопреосвещенство Пловдивски митрополит Николай отслужи благодарствен молебен в катедралния храм „Успение Богородично“, в съслужение с викарният епископ Арсений, ставроф. ик. Тодор Хаджиев – протосингел при Пловдивска митрополия, ставроф. ик. Добромир Костов – епархийски духовен надзорник, ик. Деян Стоенчев, духовен надзорник при митрополията, и свещеници от града. Песнопенията изпълни митрополитският хор „Св. ап. Ерм“ с диригент протосалт Георги Радев.

На молебна присъстваха: г-жа Цвета Караянчева – председател на 44-то Народно събрание на Р България, заместник-

председателят на ГЕРБ Цветан Цветанов, областният управител на Пловдив г-н Здравко Димитров, кметът на града г-н Иван Тотев, председателят на общинския съвет г-жа Савина Петкова, районните кметове, бригаден генерал Явор Матеев, командир на 68-а бригада „Специални сили“ и началник на Пловдивския гарнизон, директорът на МВР Пловдив старши комисар Атанас Илков, народни пред-

ставители и миряни.

В края на молебното пение Негово Високопреосвещенство митрополит Николай поздрави всички с празника на Съединението, като отправи архипастирски благослов и молитвени пожелания да пребъде същото ни Отечество и благочестивия български народ в свобода, в единство и независимост, в благоденствие и мир под покровта на Бога Всевишният.

Пловдивска митрополия

Официално посещение в Румъния на Русенския митрополит Наум

По решение на Св. Синод на БПЦ-БП, Негово Високопреосвещенство Русенски митрополит Наум бе на официално посещение в Румъния. Той бе съпроводен от свещениците Кирил Синев и Недялко Димитров и 22-ма младежи от България. На 5 септември архиепископът посети манастира „Козия“ (XIV в.), побратимен с Барбовския манастир, където бе топло приет от игумена архим. Вартоломей и монашеското братство.

На 6 септември в Сибиу митрополит Наум проведе работна среща с г-н Виктор Опаски, държавен секретар на вероизповеданията в Румъния, а вечерта участва в официалното откриване на Петата Международна среща на православната младеж в Сибиу, гости на която бяха Румънският патриарх Даниил, много румънски епископи и представители от Поместни православни църкви. На откриването бяха представени младежките групи, носещи знамената на своите страни и епархии.

Слова произнесоха домакинът Ардялски митрополит д-р Лаврентий (Стреза), патриарх Даниил, ректорът на Университета „Луциан Блага“ в Сибиу, представители на местната власт и др. Тържественото откриване приключи с богата концертна програма. Късно вечерта митрополит Наум разговаря с блаженейшият пат-

риарх Даниил, а на 7 септември проведе работна среща с Ардялски митрополит д-р Лаврентий. Бяха обсъдени актуални въпроси, свързани с предизвикателствата пред мисията на Църквата в съвременното общество.

Същия ден се състоя конференция под наслов „Единство – Вяра – Народ – 100 пъти Румъния“, а след това се проведе „Шестствие на единството“ с участието на над 3000 младежи от Румъния и Поместни сестри църкви.

На 8 септември, Рождество Богородично, Русенският митрополит Наум съслужи в св. Литургия, в която взеха участие още: Ардялски митрополит Лаврентий, еп. Каис на Ерзурум (Антиохийска патриаршия), еп. Нектарий на Арсиноис (Кипърска архиепископия), еп. Атанасий Лодзки и Познански (Полска православна църква), архиеп. Георги Мihalовски и Кошички (Църква на Чехия и Словакия), отец проф. Николай Кифър, декан на

ПБФ в Сибиу, свещенослужители. В богослужбата участваха младежите участници в Международната среща, песнопенията изпълни хор от младежидоброволци. Митрополит Лаврентий произнесе проповед за значението на Богинята Майка в живота на младежите и девойките.

Митрополит Наум прочете Послание от името на БПЦ до Негово Блаженство Румънския патриарх Даниил, в което се казва: „Особено ни радва грижата, която полагате за младежите не само в поверения Ви от Бога виноград, но и в братските Поместни православни църкви, в усилията Ви за още по-дълбокото им приобщаване към Тялото на Църквата, към нейния благодатен живот и, в крайна сметка – към Самия Господ и Спасител наш Иисус Христос. Който е „над всичко Глава на Църквата, която е Негово Тяло, пълнота на Тогова, Който изпълня всичко във всичко“ (Еф. 1:22-23).

Русенска митрополия

Нека преминем тази църковна година с чисти сърца!

От стр. 1

Нека преминем през тази Нова църковна година с чисти сърца, освободени от всяка грижа за земното и суетното, и, присъединявайки се към цялата земна и небесна Църква, изменим заедно богослужбения празничен кръг, в който премъдро ни е разкрито всичко онова дълбоко и непреходно, което е основа и съдържание на вярата, която изповядваме, и основание на надеждата, която заедно споделяме. Нека с усърдие, според силите си, да участваме в църковното богослужение, което е сърцевината в живота на Църквата и ярко свидетелство пред света за истинността на нашата вяра и за осъществяването на Божието домостроителство за нашето спасение. Неизменно водени от любовта, която Сам Бог ни засвидетелства, възгледвайки се за нас, да добавяме дела на милосърдие и бла-

готорителност, на дейна грижа за ближния, та с това да покажем не само на думи, но и на дело, че сме истински Господни ученици и верни последователи на Неговия нов Завет с човечеството, нови апостоли и мисионери на делото на Благостията в света, който днес особено се нуждае от здравето и непреходно учение на Господа Иисуса Христа, вярно разкривано от светлата Му Църква.

Към размисъл върху всичко това и към нова надежда ни призовава в първия ден на септември светлата Православна църква, като полага началото на Нова църковна година.

Бог на мира и любовта и общението в Светия Дух да бъдат с всички нас!

Честито и благословено начало!

† НЕОФИТ,
Патриарх Български

В памет на загиналите в катастрофата край гр. Своге

В неделя ден, 26 август, Негово Преосвещенство Белоградчишки еп. Поликарп, викарий на Софийския митрополит, отслужи архиерейска св. Литургия в храм „Св. ап. Петър и Павел“, гр. Своге.

Местните християни с голяма радост посрещнаха софийския архиерей, за когото извън храма специално бяха поставили пътека, посяпана с червени карамфили. От десетилетия в този храм не е имало архиерейска богослужба и затова възлението им бе още по-голямо. Придружен от духовния надзорник на епархията – ставроф. ик. Ангел Ангелов, и др. софийски духовници, той бе посрещнат от свещеник Лъчезар Лазаров, архиерейски наместник на Годечка духовна околия, прот. Любомир Пешев, председател на храма, и свещеник Валери Спасов от храмовото духовенство.

По време на литургията еп. Поликарп, заменяйки митрата с монашеско було, прочете заупокойна молитва за трагично загиналите наши сънародници при пътнотранспортното произшествие на 25 август край гр. Своге. В тяхна памет 27 август бе обявен за Ден на национален траур.

След св. Литургия еп. Поликарп се обърна към присъстващите с поучително слово върху неделното евангелие. Той преподнесе на вярващия народ първосвещителското благословение на Негово Светейшество Българския патриарх и Софийски митрополит Неофит и им пожела здраве, радост и духовни сили.

С претветствени думи към викария се обърна прот. Любомир Пешев, който му благодари за посещението и изрази желание да има по-често такива духовни срещи, които да носят радост и поощрение на вярващите.

Викарният епископ за първи път посещава енорията на града и бе впечатлен от внушителната трикорабна църква, осветена на св. апостоли Петър и Павел, построена през 1927 г. Тя се намира в двора на манастирски комплекс (основан през 1118 г.), в който има още един храм, осветен на св. Петка. Според историческите данни храмът датира от XVI-XVII в. и е обявен за паметник на културата от национално значение.

Весела ИГНАТОВА

На 27 август, ден на траур за цялата страна, Негово Високопреосвещенство Варненски и Великопреславски митрополит Йоан отслужи трисагий за починалите при трагедията край град Своге. Трисагий бе отслужен в катедралния храм „Успение Богородично“.

Митрополит Йоан изрази от свое име и от името на ръководството на Варненска и Великопреславска света митрополия най-искрени съболезнования към близките и сродниците на починалите в трагедията от 25 август. Архиепископът пожела крепки сили на пострадалите, които се лекуват в съответните здравни заведения, и успешно лечение.

Варненска и Великопреславска митрополия

***

Съболезнователен адрес по повод трагичния пътнотранспортен инцидент, при който загинаха 17 души, изпрати Негово Светейшество Московският и на цяла Русия патриарх Кирил.

В писмото, което е адресирано до Негово Светейшество Българския патриарх Неофит, се казва: *Ваше Светейшество, възлюблени събрате и съслужителю пред Божия Престол,*

С болка в сърцето узнах за трагичната катастрофа, която отне живота на голям брой поклонници, посещаващи манастира „Седемте престола“. Поднасям на Ваше Светейшество дълбоки и искрени съболезнования от името на епископата, клира, монасите и цялата пълнота на Руската православна църква. Господ Иисус Христос да даде мир на душите на починалите, като ги всели в селенията на праведните и да даде Своето утешение на роднините и близките им!

*С братска любов в Христа,
† КИРИЛ, патриарх Московски и на цяла Русия*

ХРОНИКА

България

Летният храмов празник на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“

Празнична архиерейска св. Литургия бе отслужена на **30 август** в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“ по повод летния празник на най-големия храм у нас. Молитвено участие в тържественото за катедралата богослужение взе Негово Светейшество Българският патриарх Неофит.

Златоустовата литургия бе възглавена от Мелнишкия епископ Герасим, гл. секретар на Св. Синод и председател на църковното настоятелство на храм-паметника. В съслужение с него бяха и Белоградчишки епископ Поликарп, викарий на Софийския митрополит, Главнишки епископ Йоан, архим. Васиан, представител на Руския патриарх Кирил у нас, ставр. ик. Нелуц Опря,

представител на Румънския патриарх у нас, ик. Николай Георгиев, началник-отдел „Връзки с обществеността“ при Св. Синод, архим. Василий, протосингел на Софийска митрополия, храмовото духовенство, столнични свещеници и дякони.

Преди литургията епископ Герасим извърши чина на хиротесията, като

пострига малкия Йоан Милушев за четец, певец и свещоносец на Българската църква.

По време на причастния канон свещ. Антоний Милушев произнесе слово за празника. Той обърна особено внимание на опитите от страна на някои хора и организации името на Патриаршеската катедрала да се замесва с политиканстване и да се профанизира.

Летният храмов празник завърши с многолетствието, а Мелнишкият епископ Герасим раздаде нафората, благослови дошлите десетки православни християни и ги поздрави с празника Пренасане мощите на св. благоверен княз Александър Невски, покровителя на катедралата.

Ангел
КАРАДАКОВ

Духовни тържества в митрополията на САЩ, Канада и Австралия

В дните от **16 до 29 август** с благослението на Негово Светейшество Българския патриарх Неофит и с благослението на възлюбения председател на диоцеза на Българската православна църква – Българска патриаршия в САЩ, Канада и Австралия митрополит Йосиф, трима архиереи: митрополитите Неврокопски Серафим, Врачански Григорий и Видински Даниил, заедно с архимандрит Еофаний, игумен на Роженския манастир, дойдоха от България в гр. Бостън. Цел на тяхното посещение бе да вземат участие в монашеското пострижение и ръкоположение на двама от нашите възлюбени братя в Христа, доскорошни енориши на храма „Свето Възкресение Христово“ в гр. Бостън, Масачузетс.

След пристигането си в Ню Йорк гостуващите митрополити посетиха Негово Високопреосвещенство митрополит Йосиф. В петък, 24 август, те отпътуваха за новооснования манастир „Св. Йоан Предтеча“, Уоруик, Масачузетс, за да вземат участие в монашеското пострижение. На новопостриганите братя бяха дадени имената Натанаил и Йосиф. От 25 до 28 август архиерите бяха в Бостън и в храм „Свето Възкресение Христово“ ръкоположиха новите монаси първо в йеродяконска, а след това и в йеромонашеска йерархична степен.

За пострижението новооснованата света обител прие над 60 участници в тържеството, а на богослуженията в храма през следващите дни присъстваха неколкостотин души.

В словото си след св. Литургия Негово Високопреосвещенство митрополит Даниил изрази благодарността си към Не-

гово Светейшество Българския патриарх Неофит и Негово Високопреосвещенство митрополита на САЩ, Канада и Австралия Йосиф за тяхното благословение за осъществяването на това пътуване и за извършването на чинопоследованията и богослужбите и преподаде на всички техни благослов и отечески молитвени благопожелания.

Митрополит Даниил поздрави новопостриганите и новоръкоположени отци и ги напъти винаги да бъдат благодарни на Господ, Който е чул молитвите на сърцата им, отворил е пред тях пътя към монашеския живот, устроил е за тях нов дом, за който толкова много хора полагаат грижи, и въобще ги е дарил с толкова много дарове. Настави ги да вървят с усърдие и смирение по пътя на служението, което от този момент поемат, и им пожела: „Нека Бог ви закриля, помага и укрепява, та да работите за вашето спасение, за спасението на всички онези, които помагат за устройването на новооснованата света обител и всички, които ще търсят помощ от Бога там. Винаги ги споменавайте във вашите молитви, като не забравяйте и всички човечеци! Добро покаяние и спасение! Амин!“

Митрополия на
САЩ, Канада и Австралия

Изпълват се 140 години от рождението на Екзарх Стефан

Екзарх Стефан се ражда на 7 септември 1878 г. в с. Широка лъка, Смолянско, в семейството на поп Георги Шокв. През 1893 г. завършва Богословското училище в Самоков, след което и Духовната академия в Киев, с научна степен „кандидат на богословие“ (1904).

Учителства в Пловдивската мъжка гимназия, а по-късно в Българската духовна семинария в Цариград. През 1910 г. приема монашески чин. Участва в Карнегиевата комисия и в комисията по сключване на мира с Турция през 1913 година. От 1915 до 1919 г. специализира богословие в Женева и Фрибург и защитава докторат по философия и литература във Фрибургския университет, като същевременно изпълнява и някои дипломатически мисии на българските правителства.

През 1921 г. е ръкоположен за епископ Маркианополски, а на следващата година е избран за Софийски митрополит. Една от големите му заслуги като висш духовник е спечеленото съгласие от Цариградската патриаршия за вдигане на схизмата, наложена от нея на Българската екзархия още през 1872 година. Активно участва и в спасяването на българските евреи от нацистите преследвания през

1943 г., за което по-късно е провъзгласен за „Праведник на света“ от израелския мемориален институт „Яд Вашем“.

Ръководи Софийската митрополия до 1945 година. На 21 януари 1945 г. е избран за български екзарх с 84 от общо 90 гласа. Като екзарх през тези преломни години твърдо защитава авторитета на Църквата.

През септември 1948 г. с правителствено решение е свален от длъжност поради отрицателното му отношение към отечественофронтовската власт и тъй като се противопоставял на намесата на партийните и държавните органи в работата на Светия Синод. Екзарх Стефан е интерниран в с. Баня, Пловдивско, където под принудителен домашен арест живее до смъртта си на 14 май 1957 година. Погребан е в съборната църква „Успение Богородично“ в Бачковския манастир, където по-късно е положен и патриарх Кирил.

Екзарх Стефан е автор на множество слова и богословски трудове, издадени в 26 книги и над 1000 сборни издания на чужди езици, между които „На път за Дамаск“ (1932), „Българската Църква“ (1932), „Същността на пастирското служение“ (1935), „Религия и наука“ (1937) и други.

ЦВ

НОВИ КНИГИ

Излезе от печат „Настолна книга за монаси и миряни“ на отец Йоан Крестянкин

Ловчанска св. митрополия пуска на българския книжен пазар своето ново издание – „Настолна книга за монаси и миряни“ с автор приснопаметния старец Йоан Крестянкин.

Изданието, побрало наставленията на голям брой богоносни наставници и учители, представлява истински наръчник за духовен живот, богата антология на светоотческата мисъл, даваща отговор на множество въпроси, които неминуемо възникват в живота на всеки православен християнин.

Засегнати са огромен брой теми, касаещи борбата с всеки грях, с бесовските коварства и изкушения, както и въпросите, свързани с придобиването на евангелските добродетели и Христовия мир.

Вярваме, че „Настолна книга за монаси и миряни“ се числи към онези бисери на православната духовна литература, които са отхранили и ще възпитават и занаят не едно поколение монаси и миряни.

В предговора към изданието Негово Високопреосвещенство Ловчански митрополит Гавриил казва: „...Отец Йоан беше истински духовен старец. Заради своето искрено дълбоко смирение той се стараше да скрива своето духовно величие и дадените му от Господ благодатни

дарове: прозорливост, чудотворна молитва, скриване и духовните си подвизи, но както е казано в Светото Евангелие: когато запалат светило, не го турят под крина, а на светилник, за да свети на всички въщи. Така и Господ не дал да бъдат скрити духовните дарове в Своя угодник отец Йоан.

Приемаше всеки посетител с велика любов, сядаше до него и му отдаваше своята душа и сърце, превръщаше с балсама на своята любов душевните рани и немощи, а в края на беседата даваше подаръци, като правеше това с такъв възторг, че всичко подарено ставаше много скъпо. Винаги си тръгваш от него с душевна утеха и радост, като тези чувства оставаха за дълго. И когато животът те окръжи отново със своите поучителни неприятности, започваш да си спомняш всички мо-

менти от срещите с отец Йоан, неговия пасхално светъл лик, неговото благодатно слово, и негодите и горчивите мисли отстъпваха.

Има такъв човек и Господ е с него и в него, и ти сам това си виждал и го знаеш. И ти си редом с този човек и сам започваш да усещаш близостта на Господ. Срещите с отец Йоан бяха истински докосвания до Божия свят. „Ето тук, на земята, чувстваш такава радост от общението си с праведници, а какво ли ще бъде там, в рая?“, се питахме ние. [...]

Много хора в България познават и обичат отец Йоан от неговите книги, от неговите писма, от разкази на хора, които лично го познаваха.

И днес продължаваме да търсим помощ от отец Йоан с увереност, че неговите молитви ни съпътстват в живота!“ – казва митрополит Гавриил, който е сред духовните чедра на отец Йоан Крестянкин.

Изданието е голям формат, с твърди корици и обем от 333 стр., разделени в седем глави. Цената е 12 лв., като за църковните настоятелства и книжарници има отстъпка.

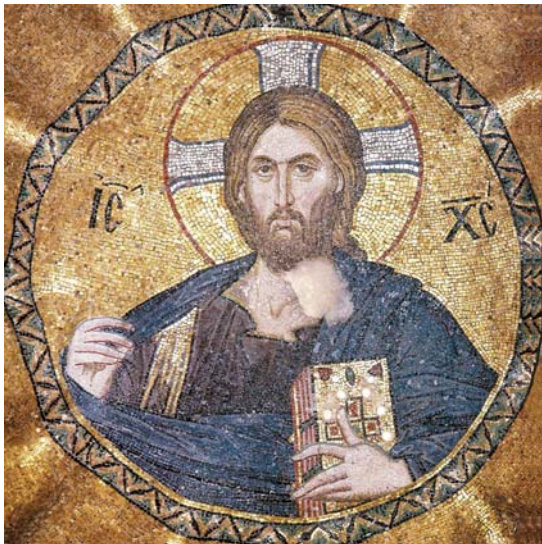
За поръчки:

тел. 0888 286 937 или
redaktori@predanie.bg

Ловчанска
митрополия

БОГОСЛОВИЕ

НА СТРАХ ГОСПОДЕН ЩЕ ВИ НАУЧА

От стр. 1

Шо се отнася до „страха Господен“, очевидно, щом му се отпела такава специално внимание, той ще да е нещо, което хем да е страх, хем да е много важно и не е необходимо вярващите да възприем. По скронните ни наблюдения обаче, какво е страхът Божий и защо и доколко той е важен за духовния живот и спасение на човека, знаем днес не всички православни християни. Даже съществува интересен парадокс – сред по-слабо богоословни образовани хора може да се намират повече страх Божий, отколкото сред много образованите. По-году ще приведем и конкретни примери за последното, а тук само ще отбележим, че за пет години обучение в православен богоословски факултет, по нито един предмет, нито един преподавател, нито един възник не ка за каквото и да било за Божия страх. Сякш такава нещо в християнството не съществува.

В същото време, четейки св. Библия, молитвеник в православния Молитвенник, слушайки църковни

те служби, запознавайки се с житията и творенията на св. Отци, ни неспрестанно се натъкваме на споменаването на страха Божий. Именно тази диспропорция провокира интереса ни към темата, която, както ще се посочва накрая, не е страх Божий, а именно вярването в Бога.

Страхът Господен и Свещеното Писание

Съгласно първата книга на Писанието – Битие, първите хора за пръв път изпитали страх от своя Създател, след като съгрешиха, Вкусвайки от плодотелата на забраненото дръво (Вж. Бит. 3:10). Обаче този унемивава, измивава страх не е страх Божий. Св. Йован Златоуст напомня, че той е последствие от изостатването на Божия страх. „От какво, до възвущенето на този люлва демон, (Ева) нищо не изпитвала, не помисляла за дръвото и не Виждала красотата му? От това, че се бояла от Божията заповед и бърже-

– Той е „както благословен рай“ (Прем. Сир. 40:28), „слава, чест, Веселие и Вещие на радостта“ (Прем. Сир. 1:11); „ще услади сърцето и ще даде [...] дългоденствие“ (ст. 12);

– „Страхът Господен води към живот“ (Притч. Сол. 19:23), той е „животен избор“ (Притч. Сол. 14:27), „проевжежда мир и небрежност“ (Прем. Сир. 1:18) и „придава дни“ (Притч. Сол. 10:27) към живота на човека; чрез нево се избягва безвременната смърт (Екл. 7:18);

– Господ „изпълня желанието на ония, които Му се боят“ (Пс. 144:19), „милува ги“ (Пс. 102:13), благослови към тях (Пс. 146:1), дава им храна (Пс. 110:5) и у тях няма „оскърненост“ (Пс. 33:10);

– На човека, който се бои от Господа, „той ще положи кой път да избере. Невогата душа ще пребъде в добро“ (Притч. Сол. 34:15);

– „Който се бои от Господа“ ще намерят като „лекарство за живота“ Вечерният (Прем. Сир. 6:16) и като „честит дял“ – „добра жена“ (Прем. Сир. 26:3); но и сред жените е най-вече „достойна за хвала“ оная, „която се бои от Господа“ (Притч. Сол. 31:30), а не притежаващата само млавивност и хубост;

– Страхът Господен е „похвала“ на старциите (Прем. Сир. 25:8);

– Опитът показва, че не е имало вярващ в Господа, който да е „пребъждал в страха Му“ (га) е бил оставен“ (Прем. Сир. 2:10), а също и че е „по-добре оскърнеността, от богобоязливостта“ (Прем. Сир. 19:21);

– Впрочем истинско „знание е страхът пред Господа“ (Прем. Сир. 1:27). Многократно бива напомняно, че „начало на мъдростта е и страхът Господен“ (Пс. 110:10; Притч. Сол. 1:7; 9:10); нещо повече – той е „корен“, „пълнота“ и „венец на премъдростта“ (Прем. Сир. 1:20,16,18); Господ открове Свобетата на Иова и Своя закон на „ония, които Му се боят“ (Пс. 24:14).

Много важно е също, че „страхът Господен отпъква ереховете“ (Прем. Сир. 1:21) и е „нещо, само отключва“ (Притч. Сол. 16:6). В него „има пълна надежда“ (Притч. Сол. 24:26), защото за боящите се от Господа Той става „помощ и сила“ (Пс. 113:19), „чува мекните Волни и ги спасява“ (Пс. 144:19), а Невоизит Ангел застава около тях „и ги избавя“ (Пс. 33:8). ИЗОБИЦ

„който се бои от Господа, от нищо не ще се уплаши и убои, защото Той е велика надежда“ (Прем. Сир. 34:14) и затова Псалмопевец изповява: „Коза съм в страх, на Тебе се уповавам. [...] На Бога се уповавам, не се боя; какъто ще ми спори човек?“ (Пс. 55:4,12).

По-нататък отново ще се върнем на парадокса на страха (Божий), който ни прави безстрашни (към други страхи), а като резоме – чрез нево се избягва безвременната смърт (Прем. Сир. 1:18) и „придава дни“ (Притч. Сол. 10:27) към живота на човека; чрез нево се избягва безвременната смърт (Екл. 7:18);

– Господ „изпълня желанието на ония, които Му се боят“ (Пс. 144:19), „милува ги“ (Пс. 102:13), благослови към тях (Пс. 146:1), дава им храна (Пс. 110:5) и у тях няма „оскърненост“ (Пс. 33:10);

от Стария към Новия Завет

свързано с темата за Божия страх, може да послужат пророчията от св. пророк Исаия за „Магочката от Иисеевия пзн“ (Ис. 11:1) – месинско пророчество, говорещо не само за Спасителя, но и за седмте дара на Светия Дух, който е „Дух на премъдрост и разум, дух на съвет и крепост, дух на знание и благочестие [...] дух на страх Божий“ (Ис. 11:2-3 – *слав. прев.*)

Сбъдналият това пророчество Господ наш Исус Христос, призоваващ Свобетата на Божия страх. „към любов и сведение със Селба Си, обаче, предлагая за изключване на нашата пророчествена природа заедно с другите средства и страхи.

Предаващата се на поручителна на знева и ненавистна Той заплашва с огнената зеена, потпяквация съвстемта – с тмнчича, увличанията се от нечисти пожелания – с бечна мька (Мат. 5:22, 25, 26, 29). На непророчествения от цялото си сърце съгрешенията на близките възвества, че и неговите ереховет няма да бъдат простени (Мат. 6:15). [...]

Възбихен е подвизът на мъченството: той се внушава и се храня от любовта. Но Спасителят на свбета в наставляването, преподадено на мъчениците, ги насърчават към мъжеството, събвствата им в подвиза чрез страхи. – И не боите се – казва Той – от ония, които убиват тялото, а душата не могат да убият; а боите се повече от Оногата, който може и душата и тялото да получи в зената“ (Мат. 10:28) [Вж. казвам Ви, от Него се боите“ (Лука. 12:5) – св. Изаидиот Брянцинов].

И св. Йован Златоуст много пъти в своите беседе обръща внимание на това, че „Христос обещава навариди на тези, които изпълняват заповедите“, но „заплашва и наказанието си, които из престъпват“; че „Господ [...] възбужда страх и изрича сици заплаха за заплаването на възвещания от Него закон“; че „в крайна сметка, заплашването с ужасни наказания за ереховете цели увържването на заплашваните от греха и избягването на определеното за него наказание. В което отново проличава Божието милосърдие и човеколюбие.

Потребността от този способ на действие св. Йован Златоуст обосновава с очевидно: „Ако и при съществуването на законите, страхи и заплахи едновременно се увържат злите намерения, какво би преплетствало на човеците да вършат зло, когато се премакне и тази прерга?“

Естествено, щом Сам Христос се старее да внуши страх, то потребността от нещо ще се изтъква и от словата на учениците Му. Св. ап. Петър казва: „И ако вие наричате Отец Тогова, който нелицеприятно седи всекво по гелата, то със страх прекарвайте времето на вашето странстване“ (1Петр. 1:17). И пак: „от Бога се бойте“ (1Петр. 2:17). Също и ап. Павел: „И тъй, ние, като приемаме царство непоколебимо, нека пазим благогата, с която Бог да служи благоугодно Богу с благоугодно и страх, защото нашият Боз е озн, който избреша“ (Евр. 12:28,29). И пак: „Със страх и трепет вършете своето спасение“ (Фил. 2:12). И на друго място: „И тъй, възлюбени, имайте такава обещания, нека се очистим от Всяка сквернота на плътта и духа, като вършим свети дела със страх Божий“ (2Кор. 7:1). Подобно на тях говорят и ап. Иуда: „А други със страх спасяватме, като ги избрешатме от озн“ (Иуда. 1:23). А колко заплаха противв неразказаните грешници са изречени и в Откровението на св. Йован Богослов, няма нужда да цитираме. Нека припомним, че това е същият той за Богослов, наричан често „Апостолът на любовта“, понеже именно чрез неговите слова възвества на свбета, че „Боз е любоб, и който пребъдва в Любобта, пребъдва в Бога, и Боз – в него“ (Йован. 4:16).

за ползата и необходимостта от страха Божий

за духовния живот и спасение на вярващите.

Добре онаследява тази тенденция стаптията на свещ. Георгий Чистяков „Страхът Божи – какво означава това?“. Тя е написана от очевидно богоословски образован човек. Затова толкова по-голямо недовремене бугяят неелупе твърдения, кансирани в нея. Преди всичко това е тезата, че „без съмнение, страхът от смъртта и от наказанието, което ще я последва, е форма на вярна, но на средновековна. [...] Именно това се е появил и отсъстваният в Свещеното Писание израз „Страшен (!) свг“. В Евангелието такъв израз не съществува; не са го познавали и християните от първите векове.“

Трудно е, наистина, да се повярва, че православен свещеник ще счита „средновековната“ християнска вярва за неотвечна, може би недостатъчно просветена и изостанала. Славяйки злс с кашметата на аглицестите от социалистическо-комунистическо то минало, така и на модерно – светско мислещите либерали даже до днес. Защото за православния християнин „средновековната вяр“ е тази, на която учу-

ето звучене гуди на св. Йован Богослов в Апокалипсиса и в Посланията му, най-малкото му трябвало да заключаем, че за да разбихаме Писанието и в частност Богоосвещението на Новия Завет – отправено към всички нас, живещи след Богоосвещението – му трябвало да разгледаме словото Божие в целост, а не само отдели неговите части, които (както казва ап. Петър) „небже и неукреннали изопачават [...] за своя си позибел“ (2Петр. 3:16).

Такъв „препън камък“ за много съвременни богоослови (вкл. и представящи се за православни) изразът „Страшен свг“ не съществува! Нали подобно лексична липса е бил един от гогодите на древетните еретци противв Църковните изрази „Единоствие“ (за Божия Син) и „Богородица“ (за Преш. Девя Мария)? Ако погодно на някакви произмнати – скемтици узрещемно – (само Писанието), то ще трябва да се откажем и от екслоциентите за православната словеност изрази като „Богочовек“ (за Исус Христос) и „Проснбевец“ (за св. Богородица), а и от много други, които отсъстват буквално в Писанието, обаче се свържват смисловно в свържването на св. Библия. Поради което са с създадени, и уптъвряне от светице Отци. Последното с пълна сила важи и за понятието „Страшен свг“. То се избегва от такава места на Писанието като 2Петр. 3:7-10; Мат. 13:49-50; Мат. 25:31-46, като този, последният пасаж и е Евангелско четиво в недела, наречена в Църковния календар заради нево „Негеля на Страшния свг“.

А твърдението на о. Георгий, че християните от първите векове не са познавали и следователно употребявали изрази „Страшен свг“, е напълно невярно. Нееднократно готвору за нево св. Йован Златоуст: „Нашето дело се намира при вратата на свдилицето – казва той – ние не знаем – може би още в наше време всекво да се свърши и да настъпи онзи страшен ден и Неговото ужасно и спрашно създище.“

Още повече за Страшния свг пише св. Ефрем Сирин: „Страшен и ужасен е денят на Твоя свг, Спасителю наш[...] затова трепери и ме обзема ужас“; („Душо) сжрижуй се, за да не те хвърлят в крайната тмнчина на Спращения свг

ха стотици светци, просияли в тази епоха. Между които и знаменити автори на богоословски съчинения от „латински фонг“ на Църквата Христова. Като например св. Йован Лествичник, св. Исаак Сирин, св. Григорий Двоеслов, св. Теодор Студит, св. Братя Кирил и Методи, св. Фотий патр. Константинополски, св. Симон Нови Богослов, св. Григорий Палама и много други. Ако о. Георгий счита, че тяхната вярва с нещо е полоша и непросветена от невогата, то няма за какво повече да говорим.

А какво да кажем за нищожния аргумент, че в Евангелието изразът „Страшен свг“ не съществува? Нали подобно лексична липса е бил един от гогодите на древетните еретци противв Църковните изрази „Единоствие“ (за Божия Син) и „Богородица“ (за Преш. Девя Мария)? Ако погодно на някакви произмнати – скемтици узрещемно – (само Писанието), то ще трябва да се откажем и от екслоциентите за православната словеност изрази като „Богочовек“ (за Исус Христос) и „Проснбевец“ (за св. Богородица), а и от много други, които отсъстват буквално в Писанието, обаче се свържват смисловно в свържването на св. Библия. Поради което са с създадени, и уптъвряне от светице Отци. Последното с пълна сила важи и за понятието „Страшен свг“. То се избегва от такава места на Писанието като 2Петр. 3:7-10; Мат. 13:49-50; Мат. 25:31-46, като този, последният пасаж и е Евангелско четиво в недела, наречена в Църковния календар заради нево „Негеля на Страшния свг“.

А твърдението на о. Георгий, че християните от първите векове не са познавали и следователно употребявали изрази „Страшен свг“, е напълно невярно. Нееднократно готвору за нево св. Йован Златоуст: „Нашето дело се намира при вратата на свдилицето – казва той – ние не знаем – може би още в наше време всекво да се свърши и да настъпи онзи страшен ден и Неговото ужасно и спрашно създище.“

Още повече за Страшния свг пише св. Ефрем Сирин: „Страшен и ужасен е денят на Твоя свг, Спасителю наш[...] затова трепери и ме обзема ужас“; („Душо) сжрижуй се, за да не те хвърлят в крайната тмнчина на Спращения свг

Христов!“; „Горко ти, гуля, заедно не трепериш при мисълта, как в страшния ден на Съда, когато и силите небесни ще се разкаляят от страх, ще се явиш пред Божието лице“; „**Страшен свг, страшен Свг, страшен чс**“.

Че Боз е „страшен“, не си и измислял преп. Ефрем Сирин. Това научаваме от Свещ. Писание: „Ти си страшен, и кой ще устои пред лицето Ти във време на Твоя янв?“ – избягвай Псалмопевец (Пс.75:8). И пак: „Кажете Бозу: колко си страшен в гелата Си!“ (Пс. 65:3). И още: „Всички, които са около Него, да приемат гарове на Спращения“ (Пс. 75:12).

Затова, съвсем естествено, св. Ефрем (а погодно и много други светице Отци) час страшно ме плаши, и възвущания искрено да се покая пред Господа; защото такав ще се избави от Всяка скръв“.

И св. Йован Златоуст учи, че „ако не постоянно и Всеки ден гледаме неизвестността на кончината, няма скоро да паднем в ереховет“. Впрочем това са Почти дословно гудите от Писанието: „Възвещайте си работи помни за тмоя край, и во Беку не ще съгрешите“ (Прем. Сир. 7:39).

Ето защо и Богоосвещит наш отец Йован Киски Чудотворец в своя Завет поръчва на учениците си (а Всъщност и на всички, които искаме да сме неговии духовни потомци): „Врщете Ви да има работа, а молитвата [...] да бъде непрестанно в устама Ви, както и в ума Ви – спомняте за смъртта“.

Ако и за такава отци, като например преп. Арсени Велики, страхът от неизвестността на смъртта е бил и следователно по съд е бил първобетното към спасението, то също ние, които сме преподобият обложавя помнещите смъртта: „Блажен е, който Всеки час мисли за смъртта и я умъртвява срамните страсти. [...] Блажен е, който непрестанно помни за денските мъки, (та) с плач и възвущания искрено да се покая пред Господа; защото такав ще се избави от Всяка скръв“.

За ползата от страха от наказанието говорим по-горе и няма нужда да се разпространяме и тук навъндо и нашироко. Заплашва с наказания („зеена онегна“, „внщана тмнчана“, „глад и скръдане със збы“) и Сам Христос; предупреждават

Гласът на св. отци

„Не търси духовен учител, който да понесе твоеите страсти, защото биваш воден от него към дълбока яма“.
Св. Василий Велики

„Ако искаш да бъдеш воден от Бога, не искай да грешни, защото ако съгрешни, как ще си воден от Боза?“
Св. Йован Дамаскин

„Когато хората се приближават до Боза, те се приближават един към друг и когато се приближават един до друг, те се приближават до Боза“.
Авва Доротеи

„Познаващит доброто никога не е злопаметен. Не мрази никого, дори и другият да е достоян за това, поради гелата си“.
Св. Климент Александрийски

„Можеш да избягаш от всичко, но не и от съвестната си“.
Блажени Августин

„Отпаднащит от добродетелта се стремят да примаят и другите, така че да не са сами в грата“.
Св. Ефрем от Сирис

„Който избягва и изостава ереховете си, ще намери милост от Господа“.
Св. Исаак Сирин

Подбор и превод от гръци: Силва МАРИНОВА

ни и Невоите апостоли. Например ап. Павел: „Ако изречено чрез Анелия слово излезна Вярно, и Всяко престъпление и непослушание получи праведна отплата, как ние ще излезем, ако занемарим такава велико спасение“ (Евр. 2:2,3). И пак: „Ако оня, който се е отпекъл от Моисеевия закон при двамата или трима свдетелите, безмилостно се наказва със смърт, колко по-тежко наказание, мислите, че заслужа пък оня, който е потпякъл Сина Божий“ (Евр. 10:28, 29). И още: „Ако

не останаха ненаказани ония, що отпакза да слуша онегова, що обореше на земта, колко повече престъпление и непослушание получи праведна отплата, как ние ще излезем, ако занемарим такава велико спасение“ (Евр. 2:2,3). И пак: „Ако оня, който се е отпекъл от Моисеевия закон при двамата или трима свдетелите, безмилостно се наказва със смърт, колко по-тежко наказание, мислите, че заслужа пък оня, който е потпякъл Сина Божий“ (Евр. 10:28, 29). И още: „Ако

не останаха ненаказани ония, що отпакза да слуша онегова, що обореше на земта, колко повече престъпление и непослушание получи праведна отплата, как ние ще излезем, ако занемарим такава велико спасение“ (Евр. 2:2,3). И пак: „Ако оня, който се е отпекъл от Моисеевия закон при двамата или трима свдетелите, безмилостно се наказва със смърт, колко по-тежко наказание, мислите, че заслужа пък оня, който е потпякъл Сина Божий“ (Евр. 10:28, 29). И още: „Ако

не останаха ненаказани ония, що отпакза да слуша онегова, що обореше на земта, колко повече престъпление и непослушание получи праведна отплата, как ние ще излезем, ако занемарим такава велико спасение“ (Евр. 2:2,3). И пак: „Ако оня, който се е отпекъл от Моисеевия закон при двамата или трима свдетелите, безмилостно се наказва със смърт, колко по-тежко наказание, мислите, че заслужа пък оня, който е потпякъл Сина Божий“ (Евр. 10:28, 29). И още: „Ако

Колонка на редактора Молитва за другите

Грижа ме е за хората, които обичам. Грижа ме е за хората, които преодоляват тежки проблеми; за хората, които страдат; за хората, които са в безпътния; за хората, които са отчаяни; за хората, които са нещастни; за хората, които са претърпели тежки загуби; за хората, които се чувстват необичани; за хората, които са самотни; за недоволните от живота си... Грижа ме е за тези, които не знаят какво искат, какво не им достига, защо животът... Грижа ме е за хората, които не вжидат смисла – а и за тези, които нехатят за него, и за тези, които не успяват или не знаят как да постигнат... Бих умряла от тъга поради безсилнето ми да им помогна, ако не знаех думите на апостола: „Всичките си грижи Нему възложете“ (1Петр. 5:7); ако не можех да моля.

Можем да ги покриваме с молитва и благословение, въпреки привидното ни разделение, колкото и да са далече от нас. Защото всички сме част от шеплоуно човечество, от Божието Довоитроителство, в което всички творения сме взаимно свързани в едно шло, прорикнати от един Животворец и освещават Дух. Затова всички сме чела на Единия Бог Вседържител, Творец на всичко видимо и невидимо. Който е във всички и всичко изпълва, Който е любов и всемогъщ.

Като богове сме – можем да помагаме на всички, като ги покриваме с молитвата си и така ги приближаваме към целюлното битие, от което всички ние сме част, за да се пропият и освещават от Божията благодат.

„Вие сте богове – казва Господ, – вие сте всички синове на Всевъшния“ (Пс. 81:6). Нему слава и владичество во-веки веков. Амин!

Александра КАРАМИХАЛЕВА

ДОСТОЙНИ АРХИЕРЕИ НА БПЦ

От стр. 1

Гонен от битолския валия Али Саиб паша, загдето е искал присъединяването на Дебърска и на Кичевска околия към Екзархията, загдето се одързостил да свика голям събор от учители, свещеници и кметове в манастира „Пречиста“ в Дебърска епархия, загдето е искал завземането на манастира „Св. Наум“, загдето в Леринско, Корченско и други краища

което би нарушило Берлинския договор. Макар и 62-годишен, той е намирал сили да крои план за общо въстание в Македония, въпреки всички противни обстоятелства, и накрай, когато вече се оформява новото положение на Балканите, с едно малко княжество България, той ще се смири да напусне почина си – и ще поднесе лично в София на току-що избрания български княз Алек-

положение, понеже бил обременен със стари дългове за издръжката си и за полиците си, като не е събрал никаква властичина от бедните охридчани.

„Аз лично, писал е той през 1881 г. на екзарха, когато му се натяквало за намеса в политическите работи, нито злепоставям Екзархията, аз лично, който съм жертвал всичко свое и себе си в продължение на 30 и повече години,

Натанаил Охридски...

с потъпквано българско население е насърчавал славянското богослужение и българската просвета, за голямо неудоволствие на гръкоманите, и загдето постоянно се е застъпвал за преследваните или онеправданите от властта граждани и селяни, Натанаил успява все пак да се задържи в епархията си до началото на руско-турската война от 1877 г., когато турското правителство изгонва от Македония всички по-видни българи, способни да бунтуват населението.

Дошъл в Цариград, той се бави в Екзархията, с надежда, че ще може след сключването на Сан-Стефанския мир да се завърне в епархията си. Но това не става, и той се озовава в Кюстендил, за да застане тук начело на въстанието за присъединяването на Македония към Българското княжество, тъй орявано чрез Берлинския договор.

И тук ние сме пред една от най-славните страници от житието на доблестния църковен революционер, за когото съзерцателното битие е означавало пълно противоречие към активната му народническа стихия. Познато е как се заражда голямо недоволство във всички български земи от жестокото потъпкване на Сан-Стефанския мир и как през октомври 1878 г. се организира четническо движение в Пиринския край, подкрепяно с войводи, доброволци и оръжие отворед.

Натанаил се турия в Пловдив, после в София и Кюстендил, във връзка с Ильо войвода и другите организатори на въстанието, става им „предводител и управител“, споразумява се със Стамболов и други бунтовници за едно политическо и военно предприятие от голям мащаб, изпраща хайдушки чети за борба с турските чети в Разлог, без да държи сметка за решението на Русия да се откаже от всяко действие,

сандър поздравителен адрес от робска Македония, в качеството си на „управляващия македонското въстание“.

Когато историографът Иречек посетил на 23 ноември 1879 г. в София любопитната за него и тъй оригинална личност на владиката-хъш, намерил го да живее в една селска къща, на една кална улица.

„Старецът беше в син кожух, много сърдечен и приветлив, стар патриарх, македонски славянин“, бележи ученият чех в дневника си. „Няколко прилепчани и охридчани, прости хора, бяха при него... Натанаил много хвалеше своята Македония... Спросъзлезни очи на стар ентузиаст говореше сребробрядият и сребрококс владика за отношенията на Македония към Чехия. Братята македонци пренесоха християнските и славянски книги в Чехия, а сега нека чехите да дождат да просвещават българщината“.

И Натанаил се впуска в мили спомени за спокождането си на Прага, за Зографския манастир, за престома си в Русия, където пълно противоречие към сътрудничил на Одеското настоятелство, за възраждането в Македония и за дейността си в Охрид. Пред други лица и места в София той не е преставал да агитира за подновяване на революцията в Македония, за подпомагане на задържаните охридчани в Битолския затвор, за облекчаване страданията на паството си под новия турски гнет, и застъпничеството му е било тъй настоячиво, щото през 1881 г. българският дипломатически агент в Цариград, Марко Балабанов, и Екзархията е трябвало да правят постъпки сред софийското правителство да забрани „по най-строг начин“ на Натанаил „да подбужда с разни писма и чрез разни обещания македонското население към въстание“. Между това старецът се е намирал в окаяно материално

и сега бивам всеки ден жертва, като съм се натоварил с толкова дългове за Охридска епархия, от която всичките наши събратя ревнуващи по блага народа, бягаха и избираха идеже течеше сребро и злато“.

Останал без служба, без доходи, без подкрепа, Натанаил бива назначен за временен заместник на екзарх Йосиф в бившата му епархия Ловеч. Тук той прекарва 11 години, докато бива избран през 1891 г. за Пловдивски митрополит. През всичкото това време, зает с вътрешните църковни и верски въпроси, Натанаил не се е месил в политиката, колкото и да не е скривал неразположението си към консервативната партия, допринесла своето за реакционния преврат на Батенберг от 1881 г. със съспендирането на конституцията, и да е държал връзки с либералното течение, възглавявано от Драган Цанков, Петко Каравелов и Стамболов, у които той е виждал носители на национално-революционните идеи от по-рано.

Като митрополит в Пловдив, той се е силел, ако и с отслабнала вече енергия, да отговори на многото си административни и нравствено-обществени задължения, и неговата ревност за чистота в църковния живот, и неговата скромност и доброта са будели признание у всички.

Заст в последните си години със съставянето на автобиографията, този ценен психологически и исторически документ, в който отново проличава и строга духовна дисциплина, и отсъствие на самомнение, големият ратник за вяра и народност склопва очи на 18 септември 1906 г.

Проф. М. АРНАУДОВ

По повод книгата на Пловдивски митрополит Кирил (впос.лествие Патриарх Български) – „Натанаил Охридски и Пловдивски (1820-1906)“. София, 1952 г.

Живот за вяра и род

130 години от рождението на Великотърновския митрополит Софроний

Продължение от бр. 15

В утрото на 1 май 1961 г. камбаните на всички храмове и манастири във Великотърновска епархия възвестяват загубата от обичния архиерей. Малко порано – в 5, 25 сутринта – в килията си в Синодната палата след двудневно боле-

дуване се престава в Господа обичаният достоен архиерей.

Кончината на митрополит Софроний почти веднага е последвана от кончината и на Доростоло-Червенския митрополит Михаил, който се представя пред Бога на 8 май, т.е. само седем дни след митрополит Софроний.

В своето служение на попрището на Великотърновска епархия митрополит Софроний проявил многогранна и широка духовно-просветна, пастирска и църковно-обществена дейност, изразена главно в благотворителни почини, а именно – сиропиталища, християнски клубове, дружества и братства, летовища, опреснителни и инструкторни курсове за певци и диригенти, курсове за духовници-изповедници, прегледи на църковни хорове, църковни работилници, свещенически трудови бригади, епархийски свещенически хор и още много други неща.

„Митрополит Софроний имаше свой ясно и индивидуално изразен физически и духовен образ. Той беше човек строен на ръст и импонираще с достолепната си осанка, съответстваща на високия му архиерейски чин. Би могло да се каже, че той бе роден за архиерей. Бидейки иначе скромен в живота и отношенията си към другите, той обаче държеше за своето клирическо достолепие и служебен авторитет“, казва Макариополският епископ Николай в статията си „Послушник на Божията воля“, поместена в паметния брой на „Църковен вестник“ от 1961 г.

Няма да бъде преувеличено, ако се каже, че вярата и предаността на Божията воля и към св. Църква са определяли целия му живот и служение. „Митрополит Софроний се отличаваше с редки християнски и човешки добродетели: честност, безкористие, пожертвователност, нестяжание, трудолюбие, подчертано милосърдие и др. Колко архиереи,

архимандрити, монаси, свещеници и миряни е обрадвал в дни на тежка болест и неволя, облекчавайки страданията им със своята ласка и любебност! Колко е подготвил да посрещнат достойно – чрез приемане на св. Причастие своята кончина! Колко съзли е изтрил, колко семинаристи и студенти е подпомогнал материално от личните си средства, колко бедни и сиротни деца измъкна от нищетата, даде им образование, направи ги „човеци“, настани ги в живота, но за съжаление не всички му отвърнаха с дължимата синовна обич и признателност“, продължава епископ Николай. И завършва статията си с думите: „Блаженопочившият митрополит Софроний живя наистина като Христов апостол и воин, „сладко и миро поработи през целия си живот за вяра и род“ и умря като послушник, т.е. – с пълно послушание на Божията воля“.

Може би не е за пропускане интересният факт, че митрополит Софроний почина в Синодната палата, след като е дошъл ден по-рано, за да навестя болния си събрат – Доростоло-Червенския митрополит Михаил, който, както и по-горе писахме, бил тежко болен. По пътя за София митрополит Софроний се разболява тежко, за мнозина – неочаквано.

В деня на погребението тленните останки на митрополит Софроний били изложени за поклонение в старинната столична църква „Св. София“. На 2 май Българският патриарх Кирил възгласил заупокойна молитва в съслужение с митрополитите Климент Видински, Йосиф Варненски, Неофит Старозагорски и Неврокопски Пимен.

Веднага след това тленните останки на блаженопочившия митрополит заминават за Велико Търново, като по пътя били посрещнати в с. Корманско, Севлиево. В престолния за епархията град Велико Търново пристигнали в 18, 30 ч. и били посрещнати в катедралния храм „Рождество Богородично“ от Врачанския митрополит Паисий, който отново бил определен за временно управляващ овдовялата епархия. Траурното поклонение пред останките на митрополит Софроний продължило до 22 часа. На следващия ден, 4 май, митрополит Паисий възгласил заупокойна литургия в катедралния храм, а след това било извършено и самото опело и погребението от Българския патриарх Кирил, митрополити и епископи на БПЦ.

По този начин завършва живота си и земния си път един от големите и достойни пастири на Българската православна църква. Бог да го прости!

На нас ни остава да не забравяме делата на видните ни архиереи, които преведоха Църквата ни през един от най-тежките ни периоди – схизмата и идването на власт на воинствания атеизъм в лицето на Българската комунистическа партия. Със сигурност не им е било лесно, със сигурност е било истински подвиг да се противопоставиш, да устоиш, да запазиш вярата си и няма как делото им да е продължило, ако не се бяха осаняли на Божията подкрепа и помощ.

Вечна ему память!

Ангел КАРАДАКОВ

ИСТОРИЯ

В памет на отец Търпо Поповски

170 години от рождението и 90 години от кончината му

Има хора, които по една или друга причина обществото забравя или negliжира тяхното дело и живот. Забравя ги и се сеца за тях по време на годишнини, а за някои дори и тогава няма кой да запали свещичка и да каже някоя и друга дума. На един човек, за когото мнозина от нас сигурно и не знаят, през май бяха отбелязани 170 години от рождението (на 21 май) и 90 години от кончината (на 25 май). Това е отец Търпо Поповски.

Името му е доста интересно и трудно се забравя. Поне аз не успях да го забравя, след като го срещнах в една книжарница. Преди няколко години хора издали неговия дневник. Та, той стоеше самотно на една от най-долните лавици в секцията „История“. Един приятел понечи, даде ми я и каза: „Тази книга със сигурност ще ти е интересна“. Така и беше. За една седмица я прочетох. Тогава всъщност разбрах какви български е имала Македония и какви колоси на духа са били онези хора, които не само на думи са се борели за българщината край Вардар, но са дали живота си. Жива път са късали, за да се запази духът на предците им на територията, която днес е обявена за република.

Смело може да се каже, че името на отеца говори за целия му живот. Търпо – колкото интересно, толкова и запомнящо се име. През целия си живот наистина е търпял. Търпял е турските власти, понякога с тяхната жестокост, търпял е гърците с тяхната лукавщина, търпял е сърбите с тяхната злоба, търпял е и българите, които доста често в живота му са се оказвали позитивни и от времето. Търпял е. За България.

Търпо Поповски се ражда на 21 май 1848 г. в тогавашното голямо българско село Косинец, край Костур, Османска империя, днес намиращо се в Северна Гърция. Негови родители са Иван Поповски и Кирица Николова от Връбник. Вярата му е била закръмена в рода, тъй като един от дядовците му, Стефан Поповски, е бил протосиндел на Драмския митрополит Венедикт.

Търпо завършва Еникьойското училище, а след това третокласното Рифаново училище. Минава и през Великата народна школа. Сам в дневника си по-късно пише, че когато гърците им училището започнал един от уроците с думите, че човек трябва да познава своята история, за да знае рода си и да го помни, Търпо решава, че неговата история не е гърцката, а българската. Сам пише: „Дойдох в съзнание, че съм българин и трябва да умра за българщината“.

След това прозрение той напуска гърцкото училище и се мести, без да каже на баща си, в метоха на българската църква „Св. Стефан“ в Цариград, където е приет и за прислужник на българското читалище там. В периода 1868-1869 г. той учи в българско-

то класно училище, където успява бързо да усвои българската азбука. Поповски подава заявление в читалището с молба да му се отпусне помощ и да бъде изпратен за учител в Костурско. Заявлението му е прието и е снабден с учебници и пътни разходи, но без друга парична помощ. Финансиран от баща си, Търпо заминава за родния край в средата на май 1869 година.

По пътя за Косинец, минавайки през Воден, будни български първенци го умоляват да отвори българско училище в града. Търпо веднага приема, като отваря училище и в родното си село. Това става през 1869 г. Преподава в собствената си къща. Това село ще остане в историята като едно от първите отворени български училища в Костурско.

През есента на 1869 г. той се връща във Воден и там отваря българско училище, което се помещава първо в частни къщи, а по-късно – в голямата фабрика на Георги Гогов. Две години преподава в тамошното училище Търпо. Разбира се, без заплащане.

Може смело да се каже, че Търпо е бил „любимец“ на гърците владци от оня край. На няколко пъти училището на Поповски отива и затвара врати поради интригите, които местните митрополити му плетат. Например след интриги на Костурския митрополит Никифор, когато Търпо Поповски е затворен от властите за три месеца в Корчанския затвор, но след намеса на битолски първенци е освободен и продължава учителското си дело в Косинец. Това е първото задържане на Търпо в затвора, но няма да е последното.

През 1872 г. Търпо се жени за Маица Карловова – жена силяна, смела и самоотвержена. Жена, която ще понесе на раменете си всички обязанности на съпруга си, който неведнъж ще бъде на ръба на живота. Митрополит Никифор толкова мразел Поповски, че на няколко пъти отказва да му издаде венчално свидетелство. Накрая се съгласява, но отговорността за женитбата му да падне върху селяните. Понеже няма български свещеник в Костурския край, Търпо решава да помоли местния митрополит да бъде ръкоположен за свещеник. Преди да бъде ръкоположен, Търпо става писар в ловдвиската полиция.

По време на престоя си в Пловдив се запознава с Методий Кусев, който става по-късно Старозагорски митрополит. През 1880 г. Поповски е назначен от Екзархията за служител за специални поръчения в Костурс-

ко, като успоредно с това е учител в Дъмбени. На тази длъжност той остава три години, като рапортилите му се публикуват във вестниците „Марица“ и „Народний глас“. По време на учителстването му в Дъмбени новият Костурски митрополит, като посещава селото и разбира за просветното дело на Поповски, решава да организира изпит за учениците му. Така през януари месец Костурският митрополит посещава организиран от Търпо изпит, на който обаче се разразява голям скандал между Търпо и митрополита относно българщината в Костурско. Скандалът завършва, когато Търпо изхвърля владиката от училището. В резултат на тази случка Костурският митрополит се опитва да изпрати Търпо на заточение, но преди да успее да го направи, митрополитът е махнат от Костурската епархия поради грубо поведение.

Бъдещият свещеник Търпо е и в основата на организирането на първото българско училище в Костур. През 1885 г. Търпо отново е арестуван и отведен в Битоля, а след това е затворен в Корча, в резултат на интриги от страна на гърците. Осем месеца Поповски лежи в затвора без произнесена присъда и е освободен чак на 10 декември същата година, но е бил изпратен в Битоля без право да напусне града, където прекарва седем месеца без работа.

Година по-късно Поповски е освободен, но без право да учителства. Принуден от обстоятелствата, Търпо заминава да търси работа в София. Там той получава подкрепа от Министерството на просвещението да бъде назначен за учител. Търпо прекарва учебната 1887-1888 г. в родното си село, очаквайки назначение, но тъй като то не пристига, съдейства за доизграждането на косинското българско училище и смърдешката църква.

В следващата година Поповски се явява пред министъра на просветата и на външните работи, доклаждайки за всичко станало. Министърът на външните работи господин Живков предлага на Търпо – ако има българци в Корча, да се отвори училище. Поповски се съгласява и с помощта на Министерството на външните работи е назначен за учител в Корча през 1888-1889 година.

В четвъртата година от отварянето на училището то е посетено от Густав Вайганд, а Търпо и учениците му са фотографирани от немския езиковед, както и тези от румънското училище. В петата година, след интриги на костурските учители, Екзархията решава да затвори училището в Корча и мести Поповски в Галичник.

След издаването на брошурата на Вайганд, Екзархията иска да върне Поповски в Корча, осъзнавайки колко е важно българското училище там, и учителът да го отвори наново, но той отказва и съветва: който е причина за затварянето, той да го отвори наново. Търпо се връща в родното си село, където, за да предотврати интриги на гъркоманите, сам отива да се представя на новия гърцки владика Филарет Костурски. Филарет, изненадан, че му се представя български учител, не вярва, че в областта има българи, на което Поповски отговаря, че „всички са българи, но елини няма“.

След изтичане на ваканцията, въпреки отказа си Поповски се връща да поднови дейността на българското училище в Корча. След като отваря наново училището, заминава за Цариград за ново назначение. На път към Цариград през 1893 г. в Солун се среща с Трайко Китанчев, Гьорче Петров, Даме Груев и Пере Топшев, които споделят плановете си за революционното движение в Македония. Така още в същата година по тяхно внушение Поповски е пенсиониран като учител и е ръкоположен за свещеник, което му дава повече свобода на действие.

Между 1895-1896 г. е председател на българската община в Лерин, а между 1896-1897 г. – на българската община в Костур. След разкритията на Ивачовата афера от 1901 г. е осъден на 7 години, лежи в Корчанския затвор, но е амнистиран през есента на 1902 година. През февруари 1903 г. е повторно арестуван и лежи в Битолския затвор до пролетта на 1904 година.

След това е председател на българската община в Битоля до 1906 г. и същевременно е председател на Костурския революционен район и Битолския окръжен революционен комитет на ВМОРО.

След позрома на Илинденско-Преображенското въстание отец Търпо Поповски участва в дарителска акция на Българската екзархия, която снабдява пострадалите села в Костурско и Охридско с храна, дрехи и пари.

През март 1907 г. къщата на Търпо Поповски в Битоля е нападната от редовна турска армия, дъщеря му Василка Поповска, която е на 18 години, е убита, след което той се премества в България.

След Младотурската революция от юли 1908 г. Търпо Поповски се завръща в Македония. Заема поста на архиерейски наместник в Кичево до 1 февруари 1911 г., а след това в Ресен до 25 юли 1913 г., когато новата сръбска власт го екстернира в Гърция, поради отказа му да се декларира като сръбин. Попада в затвор в Атина, но със застъпничеството на българския посланик там е освободен и се завръща в Царство България.

През есента на 1913 г. Поповски е назначен за архиерейски наместник в Албания и заедно с назначения за български главен учител, Павел Христов, пристигат в Драч на 26 ноември. Там обаче са арестувани от местния управител Есад паша Топтани, който, погкупен от сръбски и гърцки агенти, ги интернира във Валона. Освободени са благодарение на намесата на ресенските търговци Михаил Татарчев и Коста Спрезов, както и на влятиения българофил Хасан бей Прищина.

Българският генерален консул във Валона, Тодор Павлов, изпраща Поповски и Коста Мирчев в Шкодря, където да открият българско училище, а Христов и Григор Ошавков – в Дебърско. През май 1914 г. Павлов изпраща Поповски в Корча, където да работи заедно с новоназначения главен учител Никола Киров. Гърците нахлуване обаче ги принуждава да преустановят дейността си и на 22 юни, заедно с цялото население на града, са принудени да го напуснат.

Отец Търпо Поповски се представя в Господа в София през 1928 г.

Българин, който толкова милеше за родното, че неведнъж се подложи на изтезания и мъки, за да я има България. Такива като него заслужат дълбока ни поклон и старанието да не бъдат оставени в пращасалите книги на историята, а понякога да бъдат вагени от там, за да ни засветят отново с примера си – на самоотвержени, жертвоготовни, искрено вярващи и обичащи род и родина.

Бог да прости отец Търпо Поповски! Вечна и незабравима да бъде паметта му!

Ангел КАРАДАКОВ

БЪЛГАРСКИ СВЕТИНИ

„За слава на светата единосъщна и неразделима Троица Отца и Сина и Светия дух, изписа се тази църква такава, каквато е сега през 1869 година, 15 април. Тя беше и от старо време изписана, но в последните времена издраскана и развалена дотолкова, че не беше възможно да остане така. За уверение на това се намира запазена част зад долапа. Кога е пак съградена не знае никой да каже, нито се намери някъде надпис. По предание се разказва да я е издигнал някой си Бельо и по тази причина да носи неговото име – Бельовата църква. Тя беше, преди да се обнови, през средата преградена... нямаше нито един прозорец, а отвън беше зарита със земя...“ – така гласи надписът, изписан от Никола Образописов над вратата от вътрешната страна на храма. Този текст съдържа първото пълно документирани на средновековен храм, възстановен през епохата на Българското възрождане.

Както става ясно от надписа, след като е била отрита от земята, през годината, която споменава Никола Образописов, малката домашна църква на местния феодал Бельо е удължена за сметка на притвора, като е било прибавено и ново колонно преддверие от западната му страна. Старите средновековни стенописи били покрити със слой мазилка и нови стенописи.

Средновековната Бельова църква

Църквата „Рождество на Пресвета Богородица“, позната като „Бельова църква“, е най-старият и значим средновековен паметник в Самоков. Носи името на болярина Бельо, който според преданието я съградил около 1389 г. Архитектурата ѝ е пределно проста и непретенциозна, типична за епохата на Късното средновековие. Най-ранното известно засега споменаване на църквата в литературата е в „Землеописанието“ на Константин Фотинов, където авторът дава указания за много старини, открити там, и препоръчва това място да се проучи.

Църквата има три строителни периода. Днешният еднокорабен едноапсиден храм лежи върху основите на по-стара базилика. Направените през 1994 и 1995 г. археологически проучвания установяват, че ранната църква е най-вероятно от епохата на Късната античност (V-VI в.). Откритият преди години надпис върху тухла „Амен Алилуйа“, е датиран към V в., архитектурните детайли, културният пласт южно от църквата и други находки потвърждават това.

Плановото решение на ранната църква е различно от това на средновековната. Състояла се е от две затворени помещения на север и открито преддверие на юг. Вероятно южната и източната фасада на преддверието са били открити, изградени от масивни зидани аркади. Двете северни помещения на ранната сграда са били разделени от стена, която при реконструкцията през Възраждането е премахната и е заменена с дър-

вената аркада. Първият храм най-вероятно е разрушен при аваро-славянските нашествия.

През Средновековието (XII-XIII в.) храмът е реконструиран и възобновен като гробищна или манастирска църква. Откритите наоколо десетки гробове, датирани в широките хронологически граници между XII и XIX в., свидетелстват, че през този период тя е имала функцията на гробищна църква. При археологически проучвания на некропола около Бельова църква са открити и данни за погребения на монаси от кр. на XI – нач. на XII в., находки, които допускат съществуването на манастир на това място от времето на Второто българско царство.

Материалите, открити в гробовете, са ценно свидетелство за бита, културата и обичаите през вековете.

Намерени са сребърни и бронзови накити, части от облеклото и различни предмети, от XII-XIV в., сребърни накити от XV-XVI в. и сребърно тасче, произведение на Чипровската затарска школа.

При реставрацията на стенописите се разкрива голяма част от най-ранното изписване на църквата, датирано към края на XVI и началото на XVII в. Те са запазени частично. От разкритите до сега (около 20 %) от средновековните стенописи, става ясно, че сюжетите и иконографията им не се припокриват с тези на възрожденския слой стенописи. В олтаря с голяма изпъкналост е изобразена „Пресвета Богородица на трон“, а на средноположната стена се различават светци войни. На свода на притвора е изобразен Христос Пантократор. Сходността на средновековните стенописи от Бельова църква с тези от близкия Алински манастир „Възнесение Господне“ и църквата в с. Марица, Самоковско, навежда на мисълта за местна художествена традиция.

Преданията свързват изграждането на църквата през този период с болярина Бельо, който според местния изследовател Христо Семерджиев „...още преди завоеванието... имал обширни пасбища и много добитък, съградил на същото място черква, наречена по-късно на негово име. Така също посочват на развалини и купиче стургия в ущелието на Искъра, носящо името Бельово маданице; на една местност близо до Сефер чешма, наречена Бельова поляна. Навярно този Бельо трябва да е бил владетел на Самоков, за съдбата на когото преданието нищо не казва – дали е паднал убит в боевете с турците, или избягал някъде“.

Според предания, които подкрепят предходното, преди османското робство Самоков е бил по на юг от днешния град, именно около Бельова черква, където минавал старият „Арнаутски (Драчки) път“, свързващ Цариград с Драч (на Адриатическо море).

Предполага се, че по време на първото превземане на Самоков от османците през 1371-1372 г. църквата е опожарена и разрушена, с което настъпва краят на втория етап от нейното съществуване.

Третият етап на църквата се свързва с Късното

Фрагмент от средновековния стенописен пласт

средновековие (XV-XVII в.). Тогава тя продължава да изпълнява функциите на гробищен храм на Самоков и има за свой патрон св. Николай Мирликийски. Според едно предание, по това време българите ходели на църковна служба тайно нощем и за да намират пътя в тъмното, те били поставили на известно разстояние големи камъни.

Бельовата църква остава действаща до към втората половина на XVIII в., когато започва преизграждането и разширението на митрополитската църква „Успение Богородично“ в Самоков. Дотогава Бельовата църква се явява седалище на Самоковския митрополит, който резидира и в Дупница, където по това време имало по-голям храм. Неслучайно именно в Бельовата църква е разкрит гробът на Самоковския митрополит Симеон Попович – св. Симеон Самоковски.

След въздигането на обширния митрополитски храм, Бельовата църква е изоставена за дълги години и постепенно я покриват пръст и трева, а на покрива ѝ израства бряст. Това ѝ плачевно състояние е увековечено от изтъкнатия самоковски зограф Никола Образописов, изрисувал един прекрасен пейзаж на стената, северно от входната врата към притвора.

Поради това дълго запустение на храма, долният слой стенописи, датирани към XVII в. в средата на XIX в., са силно увредени. През Възраждането местните еснафи се заемат с преустройството на старата Бельова църква съобразно тогавашните нужди на града. През 1862 г. в църквата е извършена тържествена служба, заедно с водосвет на намиращото се до нея аязмо. Цялостното възобновяване започва през 1867 г. и е завършено в 1869 г. Върху избезелите, излющени и мухлясали средновековни стенописи зографите Никола Образописов, Христо Дупничанина и Христиаки Зографски – син на Захари Зограф, изписват нови в типичния за времето и Самоковската зографска школа стил. Изписването става през 1869 година.

По-късно по украсата – стенописна и резбарска – работят и М. Белостойнев и Петър Белиомустак. Иконостасът е дело на известния самоковски резбар Стойчо Фандъков. Иконите в царския ред са също дело на известен зограф – Георги Клинков. Икони има и на Никола Образописов.

От 1879 до 1891 г. били построени чешмата, аязмото и западната част на църквата – нартексът.

От незапомнени времена при Бельовата църква са ставали големи събори, организирани от самоковските еснафи – на Великден и на Рождество Богородично, когато е храмовият празник, известен като „Малка Богородица“ (Рождество на Пресвета Богородица – 8. 09). Съхранени са спомените за това как цялата нощ преди събора колони от коли са тракали по калдъръмените улици, забързани да заемат местата си на църковната ливада. Има запазени снимки на празнични хора и веселия около стените на храма.

В наше време към Бельовата църква е изградена сграда, а дворното пространство е заградено с масивен каменен зид, така че след много векове на това място отново се оформя манастирски комплекс.

Александра КАРАМИХАЛЕВА

ПРОДЪЛЖАВА АБОНИРАНЕТО ЗА „Църковен вестник“ – 2019 г.

1 година	30,00 лв.
6 месеца	15,00 лв.
3 месеца	7,50 лв.
ед. цена	0,70 лв.

АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА
СВ. СИНОД, София – 1000, ул. „Оборище“ № 4
тел. 02/987-56-11 / в. 245
За абонамент: 02/987-56-11 / в. 131
e-mail: sinizdat@gmail.com

Отговорен редактор на броя:
Александра Карамихалева

Материалите се приемат в електронен формат.

Сумите за абонамент да се изпращат по банкова сметка или с пощенски запис на името на Танка Гончева Христова, като се изписват точният адрес и пощенският код на абоната!

Банкова сметка на Синодално издателство на БПЦ:
УниКредит Булбанк – София, ул. „Алабин“ № 58
IBAN BG97UNCN96601018147018, BIC код: UNCRBGSF

„Църковен вестник“ съдържа свещени текстове и изображения и не бива да се използва за битови нужди.